
Aleksandra Plata, Bogdan Klepacki ¹✉

¹ Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Motywy wyboru ofert firm przy ubezpieczeniach komunikacyjnych

Motives for choosing companies' offers for motor insurance

Synopsis. W opracowaniu przedstawiono wyniki badań dotyczących przyczyn wyboru konkretnych ofert ubezpieczeń komunikacyjnych przez klientów firm ubezpieczeniowych, na przykładzie celowo dobranego powiatu położonego w południowo-wschodniej Polsce. Wskazano elementy ofert ubezpieczeniowych uznawane za relatywnie najważniejsze. Zaprezentowano również oczekiwania kierowców w ubezpieczeniach typu *assistance*. Stwierdzono, że najważniejszym czynnikiem mającym wpływ na wybór ubezpieczyciela przez osoby mieszkające na obszarze powiatu krośnieńskiego była cena usług oferowanych przez firmy ubezpieczeniowe. Bardzo szerokie są oczekiwania kierowców w zakresie ubezpieczeń typu *assistance*. Oczekiwania kierowców dotyczą wsparcia technicznego, organizacyjnego, a nawet społecznego.

Słowa kluczowe: ubezpieczenie komunikacyjne, ubezpieczenie *autocasco*, ubezpieczenie *assistance*, ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków

Abstract. The study presents the results of research on the reasons for the selection of specific motor insurance offers by customers of insurance companies, based on the example of a deliberately selected powiat located in south-eastern Poland. The elements of insurance offers were identified as relatively the most important. Drivers' expectations in the assistance insurance were also presented. It was found that the most important factor influencing the choice of an insurer by people living in the Krosno powiat was that the price of services offered by insurance companies. Drivers' expectations in terms of assistance insurance are very broad. Drivers' expectations concern technical, organizational and even social support.

Key words: motor insurance, car insurance, assistance insurance, accident insurance

JEL kody: D81, D91, G22, G55, K36, L84

Wstęp

Ubezpieczenia w ogóle, w tym komunikacyjne, są bardzo ważnym segmentem gospodarki narodowej i elementem ograniczania ryzyka w działalności gospodarczej¹. Zwiększa

✉ Bogdan Klepacki – Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie; Instytut Ekonomii i Finansów; Katedra Logistyki Instytut Ekonomii i Finansów; e-mail: bogdan_klepacki@sggw.edu.pl; <https://orcid.org/0000-0003-3483-7530>

¹ Problematykę teoretyczną, prawną i rynek usług autorzy zaprezentowali w opracowaniu: [Plata 2021].

się bowiem skomplikowanie procesów we wszystkich rodzajach działalności ludzkiej, coraz większa jest praca transportowa w skali regionów, kraju i świata, a także rośnie wartość wykorzystywanych środków transportu w celach produkcyjnych, usługowych, handlowych oraz do komunikacji prywatnej. To powoduje wzrost zainteresowania ubezpieczeniami, zarówno wymuszony regulacjami prawnymi państwa (ubezpieczenia obowiązkowe), jak i samoistny (ubezpieczenia dobrowolne).

Samo rozumienie ubezpieczenia zależy od płaszczyzny nimi zainteresowania. Na przykład ekonomiści akcentują fakt pokrywania wspólnego ryzyka środkami otrzymanymi od podmiotów ubezpieczanych, które otrzymują od ubezpieczyciela kompensaty za skutki szkód finansowych [Handsche i Monkiewicz 2010]. Według innego autora, prawnika, ubezpieczenie jest to urządzenie, które ma na celu ochronę przed czymś, a także mające za zadanie zapobiegać czemuś [Banasiński 1993]. Ochronę ubezpieczeniową dla jednostki można też rozumieć jako usługę finansową, która dzięki uiszczaniu umownych składek ma na celu umożliwienie zapewnienia ewentualnej straty finansowej w razie wystąpienia negatywnego zdarzenia [Sowiński 2009]².

Cel i metodyka

Celem badań było rozpoznanie preferencji konsumentów z powiatu krośnieńskiego dotyczących wyboru towarzystwa ubezpieczeniowego, a także poziomu wykorzystania obowiązkowych oraz dobrowolnych ubezpieczeń komunikacyjnych przez mieszkańców powiatu krośnieńskiego.

W pracy wykorzystano materiały o charakterze wtórnym, a także materiały badawcze o charakterze pierwotnym, to jest wyniki badań ankietowych. Ankieta na obszarze powiatu krośnieńskiego została przeprowadzona w kwietniu 2021 roku. Jej formularz został umieszczony na Dysku Google. Łącznie wypełniło ją 126 osób.

Rynek klientów firm ubezpieczeniowych w badanym powiecie

Podstawowym czynnikiem rzutującym na liczbę, rodzaj i wartość polis ubezpieczeniowych jest liczba pojazdów występujących w analizowanym obszarze, z uwzględnieniem ich rodzajów. Informacje z tego zakresu dotyczące powiatu krośnieńskiego przedstawiono w tabeli 1.

² Pojęcie ubezpieczenia szerzej omawiają [Weremczuk i in. 2021].

Tabela 1. Liczba pojazdów oraz motorowerów w powiecie krośnieńskim w latach 2015–2019
Table 1. Number of vehicles and mopeds in the Krosno county in 2015–2019

Rodzaj pojazdu	Liczba pojazdów w latach				
	2015	2016	2017	2019	2019
Samochody osobowe	52 828	54 229	56 008	57 934	60 431
Motocykle	5 288	5 627	5 798	6 063	6 376
Autobusy	343	339	330	330	324
Samochody specjalne	329	346	361	390	407
Motorowery	4 969	5 102	5 193	5 229	5 291

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [Bank Danych Lokalnych GUS 2015–2019].

Podobnie jak w kraju w powiecie krośnieńskim dominują samochody osobowe i to z trendem rosnącym (wzrost o 8,6 tys. sztuk w badanym okresie). Spośród omawianych rodzajów pojazdów jedynie w przypadku autobusów ich liczba nieznacznie zmalała (o 19 sztuk). Interesujące jest to, że liczba samochodów specjalnych wzrosła o 322 sztuki. Zmiany w tym zakresie przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Liczba pojazdów specjalnych w powiecie krośnieńskim w latach 2015–2019
Table 2. Number of special vehicles in the Krosno county in 2015–2019

Rodzaj pojazdu	Liczba pojazdów w latach					Zmiana 2019 2015 = 100
	2015	2016	2017	2019	2019	
Samochody ciężarowe	5563	5714	5864	6001	6214	111,7
Samochody ciężarowo-osobowe	511	498	475	464	446	91,2
Ciągniki samochodowe	370	416	437	456	475	128,4
Ciągniki siodłowe	369	415	436	456	475	128,7
Ciągniki rolnicze	4848	4954	5061	5209	5390	111,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [Bank Danych Lokalnych GUS 2015–2019].

W latach 2015–2019 liczba samochodów ciężarowych, ciągników samochodowych, siodłowych i rolniczych wykazywała stały trend rosnący. Największy wzrost odnotowano w przypadku ciągników siodłowych i samochodowych, a następnie samochodów ciężarowych i ciągników rolniczych. Jedynie liczba samochodów ciężarowo-osobowych zmalała.

Towarzystwa prowadzące działalność ubezpieczeniową

Na terenie powiatu krośnieńskiego działalność prowadzi wiele firm zajmujących się ubezpieczeniami komunikacyjnymi. Plebiscyt Orły Ubezpieczeń umożliwia porównanie jakości oferowanych przez nie usług. Miejsce pierwsze w plebiscycie 2020 roku zdobyła firma Ubezpieczenia Dukla – FHU MacX, drugie agencja Tubis Polisa, trzecie zostało przyznane firmie Pośrednictwo Ubezpieczeniowo-Finansowe Mariola Forystek. Laureatami plebiscytu zostały także firmy: PZU Ubezpieczenia Miejsce Piastowe, PZU Ubezpieczenia Targowiska-Zalesie, PZU Ubezpieczenia Jedlicze, Agencja Ubezpieczeniowa Pg Partner.

A. Plata, B. Klepacki

W tabeli 3 przedstawiono towarzystwa ubezpieczeniowe, które z poszczególnymi zwyciężskimi firmami współpracują.

Tabela 3. Zestawienie towarzystw ubezpieczeniowych współpracujących ze zwycięzcami plebiscytu Orły Ubezpieczeń 2020 roku w powiecie krośnieńskim

Table 3. List of insurance companies cooperating with the winners of the Orły Ubezpieczeń 2020 plebiscite in the Krosno county

Nazwa towarzystwa	Ubezpieczenia Dukla – FHU MacX	Agencja ubezpieczeniowa – Tubis Polisa	Pośrednictwo Ubezpieczeniowo- Finansowe Mari- ola Forystek
Warta S.A. – Towarzystwo Ubezpieczeń i Asekuracji	Tak	Tak	Tak
HDI Asekuracja TU S.A.	Tak	Tak	Tak
Compensa Towarzystwo Ubezpieczeń S.A.	Tak		Tak
Vienna Insurance group			
PZU S.A.	Tak	Tak	Tak
InterRisk Towarzystwo Ubezpieczeń S.A.	Tak	Tak	Tak
Vienna Insurance Group			
„TUW” – Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych	Tak	Tak	Tak
Polisa-Życie Ubezpieczenia Sp. z o.o.	Tak		
„MTU” – Moje Towarzystwo Ubezpieczeń S.A.	Tak		Tak
Grupa Ergo Hestia			
Assicurazioni Generali S.p.A.	Tak	Tak	Tak
Wiener TU S.A. Vienna Insurance Group	Tak		
Towarzystwo Ubezpieczeń i Asekuracji Allianz S.A.	Tak		
„Proama” – Česká pojišťovna S.A.	Tak	Tak	Tak
Balcia Insurance SE	Tak		
Sopockie Towarzystwo Ubezpieczeniowe Ergo			
Hestia S.A.	Tak		Tak
You Can Drive Ergo Hestia	Tak		
Link4	Tak		
Inter Ubezpieczenia	Tak		
Gefion Insurance	Tak		
Uniq TU S.A.			Tak
Signal Iduna S.A.			Tak
Gothaer Towarzystwo Ubezpieczeń S.A.			Tak
AXA Ubezpieczenia Towarzystwo Ubezpieczeń i Reasekuracji S.A.			Tak
Prevoir Assureur Solutions Vie		Tak	
Reso Europa Service		Tak	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Pośrednictwo Ubezpieczeniowo-Finansowe..., Tubis Polisa, Ubezpieczenia Dukla – FHU MacX].

Na podstawie zestawienia można wnioskować, że owe towarzystwa cieszą się popularnością wśród firm ubezpieczeniowych oraz mieszkańców powiatu krośnieńskiego. W związku z tym, że podmioty te w znacznym stopniu oferują ubezpieczenia z tych samych

towarzystw, to ważnym czynnikiem wyboru ubezpieczyciela jest jakość świadczonych usług przez te firmy.

Charakterystyka respondentów korzystających z usług ubezpieczycieli

Ankieta dotycząca preferencji oraz wykorzystania ubezpieczeń komunikacyjnych na obszarze powiatu krośnieńskiego została przeprowadzona w kwietniu 2021 roku. Jej formularz został umieszczony na Dysku Google. Łącznie wypełniono 126 ankiet. Nie można ich utożsamiać z opiniami przeciętnego mieszkańca powiatu krośnieńskiego, jednak przeprowadzone badanie umożliwiło poznanie opinii wielu osób, które korzystają z ubezpieczeń komunikacyjnych oraz zamieszkują powiat krośnieński.

Wśród badanych 53% stanowiły kobiety, a udział osób ankietowanych poszczególnych płci był niemalże równy. Najwięcej osób było w wieku 18–30 lat (66% ankietowanych), 17% to osoby między 31–43 lat, osoby w wieku od 44 do 56 lat stanowiły 10% ankietowanych, a najmniej liczną grupę stanowiły osoby powyżej 57. roku życia (7%). Najwięcej (77%) było osób z wykształceniem wyższym, 19% ukończyło szkoły średnie, a pozostałe gimnazjum lub szkołę zawodową. Przeważali mieszkańcy miast (67%).

Samochód osobowy był najczęściej posiadanym środkiem transportu (96,8% respondentów), 7,1% z nich dysponowało samochodem ciężarowym, 4,8% dostawczym, a 3,2% motocyklem.

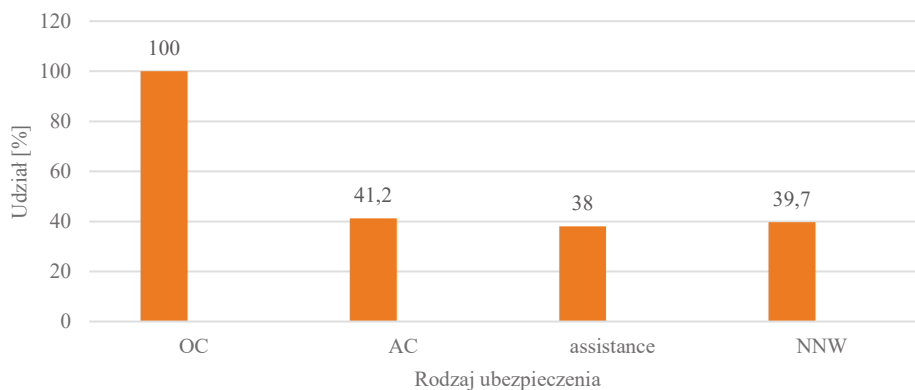
Najczęściej respondenci mieli prawo jazdy do 5 lat (41% ankietowanych), następnie 6–11 lat (38%), a 12% respondentów miało je 12–17 lat. Wśród respondentów 88% nigdy nie było ofiarami w wypadku komunikacyjnym. Jednorazowo poszkodowanych było 5%, a od 2–4 razy – 7% ankietowanych. Także większość ankietowanych (86%) nie była sprawcą wypadku, 9% było sprawcą raz, a 5% respondentów było winne wypadkowi od 2–4 razy.

Wśród respondentów 69,0% miało zniżki za jazdę bezszkodową, a 47,6% z uwagi na jednorazową zapłatę składki. Z powodu ubezpieczenia więcej, aniżeli jednego pojazdu u tego samego ubezpieczyciela 16,7% ankietowanych otrzymało upust, tyle samo też nie miało żadnych zniżek.

Korzystanie z obowiązkowych i dobrowolnych ubezpieczeń komunikacyjnych

W celu swobodnego korzystania z pojazdu każdy kierujący nim musi mieć obowiązkowe ubezpieczenie komunikacyjne. Możliwy jest również zakup dobrowolnych ubezpieczeń komunikacyjnych. Na rysunku 1 przedstawiono rodzaje ubezpieczeń komunikacyjnych, które mieli respondenci.

A. Plata, B. Klepacki

Rysunek 1. Rodzaje ubezpieczeń komunikacyjnych posiadane przez ankietowanych
Figure 1. Types of motor insurance held by the respondents

Źródło: opracowanie własne.

Wszyscy ankietowani mieli wykupione ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej (OC). W przypadku ubezpieczenia autocasco (AC) było to 41,3%, ubezpieczenia *assistance* 38,1%, a ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków 39,7%. Z badań wynika, że mniej niż połowa respondentów miała dobrowolne ubezpieczenia komunikacyjne. Dodatkowo 17% respondentów miało certyfikat Zielonej Karty, dzięki któremu pojazd objęty jest ubezpieczeniem z tytułu odpowiedzialności cywilnej zgodnie z prawem, które obowiązuje w kraju, w którym przebywa, a który jest objęty systemem Zielonej Karty.

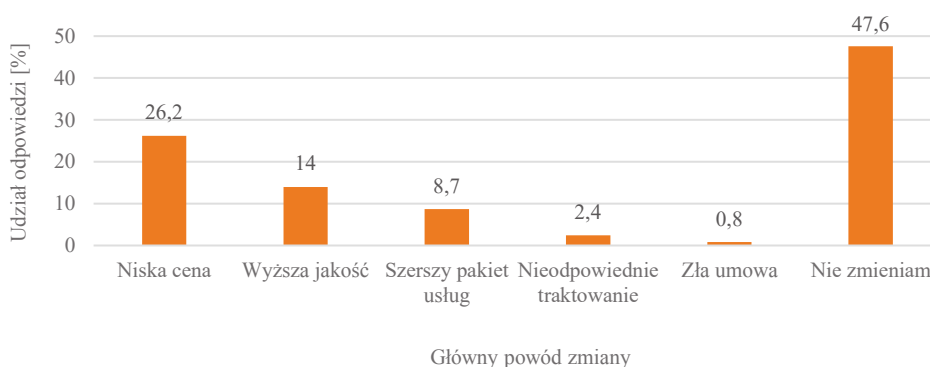
Ocena działalności towarzystw ubezpieczeniowych przez respondentów

Jedna trzecia respondentów stwierdziła, że czerpie wiedzę w tematyce związanej z ubezpieczeniami komunikacyjnymi ze stron zakładów ubezpieczeń. Kolejnym źródłem wiedzy są strony o tematyce związanej z ubezpieczeniami (28%), wiedza pozyskiwana od członków rodziny (20%), a także od znajomych (17% respondentów). Najmniejszą rolę pełniła prasa oraz telewizja (po 1%).

Najwięcej respondentów (42%) wybrało agenta ubezpieczeniowego jako osobę, od której uzyskały rekomendację odnośnie wyboru ubezpieczenia komunikacyjnego, następnie były to osoby znajome (37%). Bez posiadania rekomendacji od innych osób decyzje podjęło 19% ankietowanych.

Wszyscy respondenci byli zadowoleni z obecnie posiadanego ubezpieczenia komunikacyjnego, w tym 19% respondentów zdecydowanie zadowolony, 45% zadowolony, a 36% raczej zadowolony. Potwierdza to fakt, że aż 60% badanych nie zmieniło ubezpieczyciela w ciągu ostatnich dwóch lat, a na zmianę zdecydowało się 40% ankietowanych. Aż 48% respondentów cały czas korzystała z usług tego samego ubezpieczyciela, 19% zmieniała ubezpieczyciela średnio raz na dwa lata, tyle samo raz na cztery lata, a 6% respondentów

udzieliło odpowiedzi, że dokonuje zmiany ubezpieczyciela każdorazowo przy zakupie nowego ubezpieczenia. Na rysunku 2 zaprezentowano główne powody zmiany ubezpieczyciela.

Rysunek 2. Główne powody zmian zakładu ubezpieczeniowego

Figure 2. Main reasons for changing the insurance company

Źródło: opracowanie własne.

Głównym powodem zmian towarzystwa ubezpieczeniowego były niższe ceny, następnie lepsza jakość usług, a także szerszy pakiet usług w zakładzie ubezpieczeń, który jest konkurencyjny. Zaledwie trzy osoby udzieliły odpowiedzi, że zdecydowały się na zmianę z uwagi na to, że poprzedni usługodawca nieodpowiednio ich traktował.

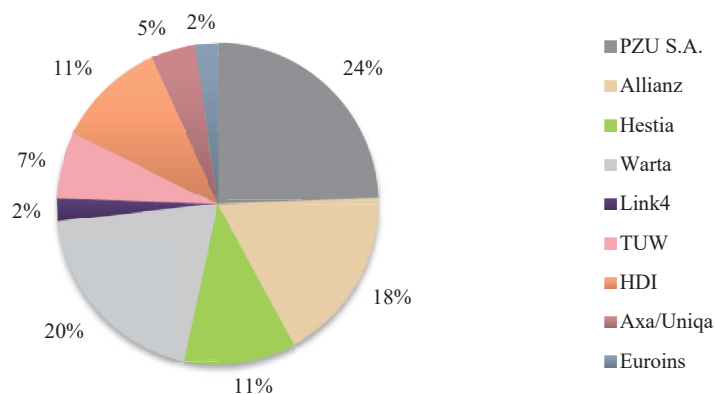
Preferencje klientów przy wyborze towarzystwa ubezpieczeniowego

Respondenci korzystali z usług różnych firm ubezpieczeniowych. Zostały one przedstawione na rysunku 3.

Największy odsetek ankietowanych korzystał z usług PZU S.A., popularnością cieszy się również Warta S.A., a także Allianz, czy Hestia i HDI. Pozostałe firmy były mniej popularne. Motywem wyboru ubezpieczyciela dla zdecydowanej większości respondentów była przystępna cena (91,3%), następnie jakość usług (38,9%). Na trzecim miejscu była pozytywna opinia znajomych (31,7%) i kolejnym sugestia agenta (19,0%). Najmniej ważną okazała się reklama, którą wskazały zaledwie dwie osoby.

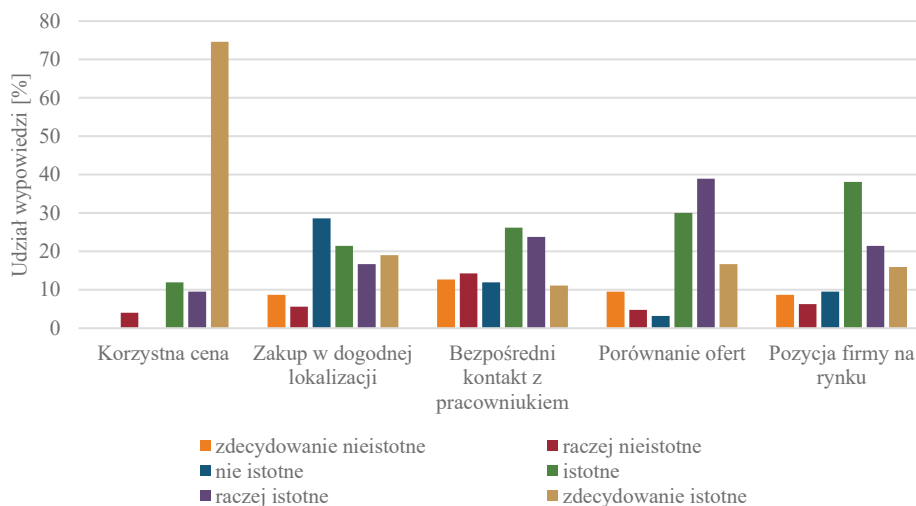
Umowy ubezpieczeniowe respondenci zawierali za pośrednictwem agenta do spraw ubezpieczeń (33,3% wskazań), w siedzibie ubezpieczyciela (31,0%), a 26,2% wykorzystało w tym celu Internet. Zaledwie dwóch ankietowanych zawarło umowy podczas wizyty doradcy ubezpieczeniowego w domu.

A. Plata, B. Klepacki

Rysunek 3. Wybrane przez ankietowanych firmy ubezpieczeniowe w zakresie ubezpieczeń komunikacyjnych
 Figure 3. Insurance companies selected by the respondents in the field of motor insurance
 Źródło: opracowanie własne.

Większość (71%) ankietowanych preferowała dokonywanie płatności przelewem bankowym, 17% płatność u agenta, a 12% płatność w siedzibie firmy. Także większość respondentów (76%) optuje za płatnością raz na rok, 12% kwartalną, 10% półroczną, a 2% płatność raz na miesiąc. Istotność różnego rodzaju elementów, dotyczących zawierania umowy na ubezpieczenie komunikacyjne przedstawiono na rysunku 4.

Rysunek 4. Ocena istotności elementów związanych z zawieraniem umowy dotyczącej ubezpieczenia komunikacyjnego według opinii ankietowanych
 Figure 4. Assessment of the significance of issues related to concluding a motor insurance contract according to the respondents' opinions
 Źródło: opracowanie własne.

W przypadku korzystnej ceny 74,6% ankietowanych uznało, że jest to zdecydowanie istotny aspekt. Odnośnie zakupu w dogodnej lokalizacji – odpowiedzi udzielone przez respondentów są bardzo zróżnicowane. Najwięcej osób (29,4%) uznało, że jest to nieistotne, choć dla 21,4% było to istotne. Odpowiedzi co do miejsca ubezpieczenia były bardzo podzielone. Opinie co do istotności bezpośredniego kontaktu z pracownikiem firmy ubezpieczeniowej były także zróżnicowane. Podobnie było z porównaniem ofert wielu firm, czy korzystną pozycją firmy. Ogólnie można stwierdzić, że we wszystkich omawianych kryteriach opinie o ich istotności przeważały nad poglądami o ich małym znaczeniu.

W przypadku ubezpieczeń typu *assistance* – ubezpieczyciele zawierają w umowie wyłączenia. Te nieakceptowane przez respondentów zostały przedstawione na rysunku 5. Zaledwie 7,1% respondentów przyznało, że akceptuje wszystkie wyłączenia. Najwięcej (69,0%) uznało, że nie akceptuje wyłączeń, dotyczących szkód powstałych podczas działań masowych. W przypadku pozostałych szkód udział osób im przeciwnych był zdecydowanie niższy, na ogół poniżej 30% respondentów.

Rysunek 5. Wyłączenia dotyczące ubezpieczenia typu *assistance* nieakceptowane przez respondentów
 Figure 5. Exemptions related to assistance type insurance not accepted by the respondents

Źródło: opracowanie własne.

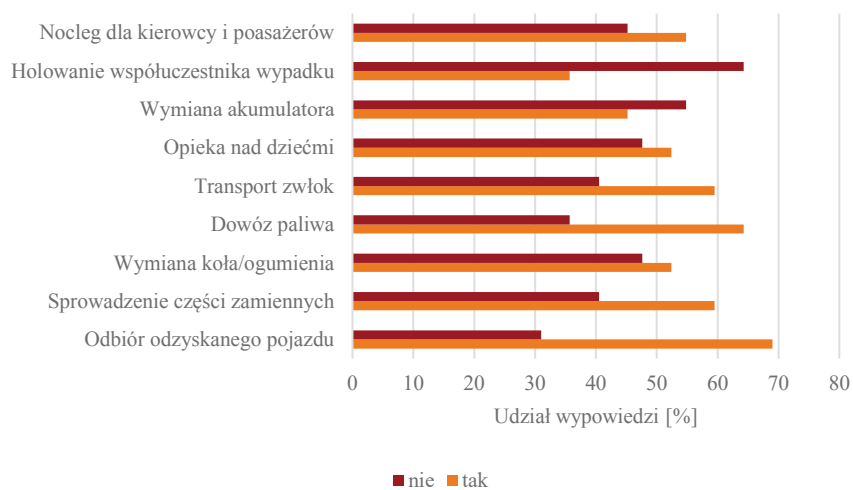
Na rysunkach 6 i 7 przedstawiono preferencje ankietowanych dotyczące zawierania ubezpieczeń typu *assistance*. Wszyscy respondenci uznali, że holowanie unieruchomionego pojazdu powinno być zawarte w tego typu ubezpieczeniu. Podobnie było w przypadku pojazdu zastępczego. Zdecydowana większość respondentów sądziła, że w przypadku, gdy pojazd powinien być przekazany do warsztatu, który w danym momencie jest zamknięty, to ubezpieczenie *assistance* powinno gwarantować znalezienie przez ubezpieczyciela parkingu i pokrycie kosztów z tego tytułu. Inne rodzaje preferencji były mniej eksponowane.

Rysunek 6. Preferencje respondentów odnośnie zawarcia w ubezpieczeniu typu assistance wymienionych aspektów (część pierwsza)

Figure 8. The preferences of respondents regarding the inclusion of the above-mentioned aspects in the assistance type insurance (part one)

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 7. Preferencje respondentów odnośnie aspektów zawartych w ubezpieczeniu typu assistance (część druga)

Figure 7. Respondents' preferences regarding the aspects included in the assistance insurance (part two)

Źródło: opracowanie własne.

Można zauważyć, że oczekiwania kierowców wobec ubezpieczenia typu *assistance* są bardzo zróżnicowane. Obejmują one problemy bardzo ważne, dotyczące bardzo szerokiego spektrum usług – od typowo technicznych po socjalne. Opisując tę różnorodność zakres działalności ubezpieczeniowej można wskazać np. holowanie pojazdu, dowóz paliwa, transport zwierząt, a nawet zwłok, pomoc prawną, tłumacza czy zapewnienie hotelu.

Wnioski

1. Zdecydowana większość respondentów była zadowolona z usług oferowanych przez ubezpieczycieli, u których mieli wykupione ubezpieczenie. Ankietowani, którzy zdecydowali się na zmianę ubezpieczyciela za główny powód zachęcający do zmiany uznali korzystniejszą ofertę cenową innej firmy.
2. W przypadku rekomendacji dotyczących wyboru odpowiedniego ubezpieczyciela – najczęściej respondentów kierowało się opiniami agentów ubezpieczeniowych oraz osób znajomych.
3. Cena usług oferowanych przez firmy ubezpieczeniowe była najważniejszym czynnikiem mającym wpływ na wybór ubezpieczyciela przez osoby mieszkające na obszarze powiatu krośnieńskiego.
4. Mimo stale rosnącego znaczenia ubezpieczeń komunikacyjnych mniej, aniżeli połowa ankietowanych wykupywała ubezpieczenia komunikacyjne należące do kategorii ubezpieczeń dobrowolnych.
5. W badanej zbiorowości bardzo szerokie były oczekiwania kierowców w zakresie ubezpieczeń typu *assistance*, ujawniono bowiem aż dwadzieścia dwa ich rodzaje. Preferencje kierowców dotyczą wsparcia technicznego, organizacyjnego, a nawet społecznego (pomoc tłumaczy, czy opieka nad dziećmi).

Bibliografia

- Banasiński A., 1993: Ubezpieczenia gospodarcze, Poltext, Warszawa.
- Baza Danych Lokalnych GUS 2015–2019, Pojazdy samochodowe i ciągniki.
- Handschke J., Monkiewicz J., 2010: Ubezpieczenia – podręcznik akademicki, Poltext, Warszawa.
- Plata A., 2021: Zakres i rodzaje ubezpieczeń komunikacyjnych na przykładzie powiatu krośnieńskiego, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Katedra Logistyki, Warszawa [praca magisterska].
- Pośrednictwo Ubezpieczeniowo-Finansowe Mariola Forystek, [źródło elektroniczne] <https://www.ubezpieczenie.com.pl/katalog-agentow/posrednictwo-ubezpieczeniowo-finansowe-mariola-forystek-jedlicze> [data dostępu: 20.04.2021].
- Sowiński T., 2009: Finanse ubezpieczeń emerytalnych, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
- Tubis Polisa, [źródło elektroniczne] <https://tubispolisa.pl/#onas> [dostęp: 20.04.2021].
- Ubezpieczenia Dukla – FHU MacX, [źródło elektroniczne] <https://ubezpieczenia-dukla.pl/> [dostęp: 20.04.2021].
- Weremczuk A., Wysokiński M., Gołasa P., 2021: Ubezpieczenia i prawo w logistyce, [w:] Logistyka, B. Klepacki (red.), CeDeWu, Warszawa.